

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

« 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Обрядово-магічна культура українців

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	032 Історія та археологія
освітній рівень	перший (бакалаврський)
освітня програма	Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм
вид дисципліни	вибіркова
Форма навчання	денна
Навчальний рік	2022 /2023
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Лагунова Ольга Сергіївна, кандидат історичних наук,
асистент кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 2023/2024 н.р. « 2023 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. ( ) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробники: Ігнатенко Ірина Василівна, кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри етнології та краєзнавства;
Лагунова Ольга Сергіївна, кандидат історичних наук,
асистент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри етнології та краєзнавства
(Капелюшний В. П.)
Протокол № 9 від «01» 02 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією історичного факультету
Протокол від «23» 02 2022 року № 16
Голова науково-методичної комісії _____ (Терес Н.В.)
«23» 02 2022 року

ВСТУП

1. Метою дисципліни є формування системної уяви студентів про традиційну обрядову культуру українців та їхню трансформацію в умовах урбанізованого середовища. Головне завдання курсу «Обрядово-магічна культура українців» полягає у формуванні вмінь студентів аналізувати головні тенденції, які мали й мають місце в духовній культурі українців.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

Знати:

- термінологічно-понятійний апарат навчальної дисципліни «Українська етнологія».
- історію зародження та розвитку науки, орієнтуватися в напрямках та школах етнології.
- регіональні особливості в матеріальній культурі українців різних регіонів.
- базові відомості з історії матеріальної та духовної культури українського народу.

Вміти:

- застосовувати інформаційно-комп'ютерні технології у власній діяльності.
- складати питальники та етнографічні програми.
- вільно комунікувати із респондентами під час польових досліджень.

Володіти навичками самостійно проводити етнографічні дослідження, використовуючи метод безпосереднього спостереження, опитування, анкетування, мають уміти самостійно складати питальники, розшифровувати інтерв'ю із респондентами, працювати з анкетами тощо.

3. Анотація навчальної дисципліни

Процеси, що відбуваються в сучасному українському соціумі, характеризуються значним підвищенням інтересу до духовної спадщини, культури наших пращурів, адже культура є багатим джерелом для розуміння різних аспектів життя народу, вона дає можливість розібратись у багатьох явищах, не тільки минулого, але й сучасного, зрештою, сприяє національно-культурній розбудові України.

Саме тому, нагальною потребою виступає вивчення всього комплексу традиційної духовної культури українців. Насамперед, це стосується основних етапів людського життя та обрядодій, що їх супроводжують.

Таким чином, навчальна дисципліна „Обрядово-магічна культура українців” знайомить студентів з обрядами родинного циклу (родильна, весільна, поховальна обрядовості) та магічними обрядодіями, що супроводжували людину протягом усього її життя (напр.: обряди пов'язані із збереженням здоров'я та запобіганню хвороб) українців.

4. Завдання (навчальні цілі): дисципліни «Обрядово-магічна культура українців» полягає у формуванні вмінь студентів аналізувати головні тенденції, які мали й мають місце в духовній культурі українців.

5. Результати навчання за дисципліною:

Код	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології) викладання і	Методи оцінювання та пороговий критерій	Відсоток у підсумковій оцінці з Код Результат
-----	--	---	---	---

		навчання	оцінювання (за необхідності)	навчання (РН) дисципліни
1.1.	<i>Знати</i> структуру основних традиційних обрядів життєвого циклу людини.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Самостійна робота I (реферат)	10%
1.2.	<i>Знати</i> основні прояви ритуально-магічної практики в щоденному житті.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Самостійна робота II (тестування)	10%
1.3.	<i>Знати</i> семантику та символіку лікувальних обрядів, функціональне значення їх окремих елементів.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	контрольна робота з тем ЗМ1	10%
1.4.	<i>Знати</i> локально-специфічні та загальні риси обрядово-магічної культури.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	контрольна робота з тем ЗМ2	10%
2.1.	<i>Вміти</i> проаналізувати стан висвітлення проблеми і визначити рівень наукового осмислення теми.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Усне опитування	10%
2.2.	<i>Вміти</i> прослідкувати спадковість народної обрядово-магічної культури українців від давніх часів до сьогодення.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Усне опитування	10 %
2.3.	<i>Вміти</i> з'ясувати, що було втрачено, а що набуто протягом минулих століть у галузі обрядово-магічної культури українців.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Усне опитування	10%
2.4.	<i>Вміти</i> виявити причини змін у сфері народної культури.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Усне опитування	10%
2.5.	<i>Вміти</i> розкрити досліджуване явище в загальноєвропейському контексті.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Залік	10%
2.6.	<i>Вміти</i> показати регіональну самобутність та виразність народної культури українців.	<i>Лекція, самостійна робота</i>	Залік	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін які не входять до блоків спеціалізації). *Дисципліна запропонована у переліку на вільний вибір студентів.*

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

Контрольна робота (тест) ЗМ 1: РН 1.2, 2.1, 2.2 — 20 балів/ 12 балів. *

Контрольна робота (тест) ЗМ 2: РН 1.3, 2.3, 2.4 — 20 балів/ 12 балів.

Матеріали з перевірки самостійної роботи ЗМ 1: РН 1.4 – 20 балів/12 балів

Матеріали з перевірки самостійної роботи ЗМ 2: РН 1.4 – 20 балів/12 балів

Підсумкова контрольна робота (залік): РН 2.5, 2.6 – 20 балів / 12 бали.

* Примітка: максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – залік;

- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 20 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулів. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції та творче завдання студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу даної частини курсу.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формі підсумкового контролю (залік).

Співвідношення складових у змістовому модулі

Загальна сума балів – 100 балів (із них, поточний модульний контроль 80 балів; підсумковий контроль – 20 балів).

Змістовий модуль 1. Обряди життєвого циклу		Змістовий модуль 2. Сакральні обряди		Залік
40 залікових балів		40 залікових балів		20 балів
Самостійна робота	Модульний контроль	Самостійна робота	Модульний контроль	
20 максимум	20 максимум	20 максимум	20 максимум	

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів з наукових публікацій по важливих проблемах даної навчальної дисципліни. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді написання реферату (модуль 1) і тестування (модуль 2) .

Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 20.

Критерії оцінювання реферату:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція – 16-20 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми – 10-15 балів;
- тема розкрита неповно – 6-9 балів;
- реферат суто компілятивного рівня – 3-5 бали;
- розкритий лише окремий аспект – 1-2 бали
- реферат не зарахований – 0 балів.

Критерії оцінювання тестування (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів):

20 запитань

- вірна відповідь на одне запитання – 1 бал;
- невірна відповідь – 0 балів.

МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

По завершенні вивчення кожного змістового модуля студент складає модульний контроль (МК). Участь всіх студентів в контрольному заході обов'язкова. МК проводиться у письмовій формі. Перший модульний контроль проводиться у формі тестування, другий – у вигляді письмової контрольної роботи.

МК виконується на останньому лекційному занятті з даного змістовного модуля. Максимальна кількість балів, яку можна набрати за МК – 20 балів.

Критерії оцінювання модульного контролю у тестовій формі(оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів) (1 модуль):

20 запитань

- а) вірна відповідь на одне запитання – 20 бала;
- б) невірна відповідь – 0 балів.

Критерії оцінювання модульного контролю у формі контрольної роботи (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів) (2 модуль):

10 запитань

- а) глибоке розкриття теоретичного питання – 2 бали;
- б) повна коротка відповідь – 1 бал;
- в) неповна відповідь – 0,5 балів;
- г) незадовільна відповідь чи повністю відсутня – 0 балів.

Підсумковий контроль знань студентів у формі заліку

На залік виноситься 2 питання, кожне з яких оцінюється від 0 до 10 балів.

Критерії оцінювання відповіді на залікові питання:

- повна розгорнута відповідь – 10 балів;
- розгорнута відповідь з незначними помилками – 8 балів;
- неповна відповідь на питання – 5 балів;
- відповідь з суттєвими помилками – 3 балів;
- неправильна відповідь чи відсутність відповіді – 0 балів.

Якщо студент отримує за результатами поточного контролю знань більше 80 балів, то він може не складати залік взагалі чи складати залік з метою підвищення свого рейтингу.

Бали, які отримані студентом на підсумковій контрольній роботі, додаються до балів набраних студентом за результатами семестрового оцінювання (семінари, модульні контрольні роботи, письмові завдання самостійної роботи).

Умовою допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт та виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни. **Рекомендований мінімум** для допуску до підсумкової контрольної роботи (заліку) – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестрова кількість балів	ПКР (підсумкова контрольна робота) /залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних в Університеті нормативних документів.

Залік виставляється за результатами роботи студента впродовж усього семестру і не передбачає додаткових заходів оцінювання для успішних студентів. Студент, який набрав суму балів **не менше** встановленого мінімуму залікових балів (60) має право, за погодженням з викладачем, не виконувати підсумкову контрольну роботу. У випадку, коли студент має бажання збільшити кількість балів (але не більше ніж до 100) він складає залік.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій

Назва теми	Лекції	Самостійна робота
Змістовний модуль 1. Обряди життєвого циклу		
Тема 1. Вступ. Джерела та історіографія.	2	2
Тема 2. Обряди, пов'язані з вагітністю та пологами у традиційній культурі українців	2	2
Тема 3. Родильні обряди. Хрещення та кумлення.	2	2
Тема 4. Обряди, пов'язані із прилученням дітей до господарсько-обрядового життя	2	2
Тема 5. Передшлюбні звичаї й обряди українців.	2	2
Тема 6. Весільні обряди й звичаї в Україні.	2	2
Тема 7. Чоловік та жінка в традиційних уявленнях українців, через призму обрядів.	2	2
Тема 8. Ритуально-обрядове оформлення старості.	2	2

Тема 9. Поховальний обряд українців	2	2
Тема 10. Поминальні обряди українців і шанування померлих родичів.	2	2
Реферат з тем ЗМ1		3
Модульний контроль		2
Всього з модуля	20	25
Змістовий модуль 2. Сакральні обряди		
Тема 11. Обряди пов'язані із збереженням здоров'я та запобіганню хвороб.	2	2
Тема 12. Знахарство в українській традиційній культурі.	2	2
Тема 13. Ритуально-обрядові функції представників магічних професій.	2	2
Тема 14. Обрядовий одяг.	2	2
Тема 15. Традиційна будівельна обрядовість.	2	2
Тема 16. Обрядова їжа: народні традиції, звичаї та прикмети.	2	2
Тема 17. Предмети побуту: символіка та обрядове використання.	2	2
Тема 18. Прикмети пов'язані зі щоденним життям.	2	2
Тема 19. Вербальні та предметні обереги	2	2
Тема 20. Прикмети пов'язані зі щоденним життям.	2	2
Тестування з тем ЗМ2		3
Підсумковий модульний контроль		2
Всього з модуля	20	25
Всього за семестр	40	50

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – 40 год.

Самостійна робота – 50 год.

Рекомендована література:

Основні:

1. Борисенко В. К. Традиції та життєдіяльність етносу (на матеріалах святково-обрядової культури українців). – К., 2000.
2. Ігнатенко І. Жіноче тіло у традиційній культурі українців. — 3-тє вид., доп. і перероб. — К. : Інтелектуальна книга, 2014. — 264 с. : іл.

3. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст. – Львів : Ін-т народознавства НАН України, 2008. – 272 с.
4. Колодюк І. Народна медицина у традиційній культурі українців Центрального Полісся (остання чверть XX – початок XXI століття) – К., 2006.
5. Супруненко В. Народина. Витоки нації: (символи, вірування, звичаї та побут українців). – Запоріжжя, 1993.

Додаткова:

1. Болтарович З. Українська народна медицина. – К., 1994.
2. Борисенко В. К. Весільні обряди та звичаї на Україні. – К., 1988.
3. Борисенко В. К. Сімейна обрядовість українців XX - початку XXI століття. – К.: ІМФЕ ім. М.Т. Рильського НАН України, 2016. - 256 с.
4. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – К., 1995.
5. Горошко Л. М. Символіка води в обрядовій традиції жителів Черкащини. Київ: ПП Олег Філюк, 2014. — 256 с.
6. Гримич М. Традиційний світогляд та етнопсихологічні константи українців. – Київ : Віпол, 2000. – 380 с.
7. Грушевський Марко, Кузеля Зенон Дитина у звичаях та віруваннях українського народу. – Репр. Вид. 1906 р. – К.: Інтелектуальна книга, 2017. – Ч.1. – 234 с.;– Ч.2. – 196 с.
8. Гузій Р. Б. З народної танатології : Карпатознавчі розсліди / Р. Б. Гузій. — Л. : Ін-т народознавства НАН України, 2007. — 352 с.
9. Ігнатенко І., Забловський А. Профілактика хвороб та лікування дітей (у співавторстві з А. Забловським) // Народна культура українців: життєвий цикл людини : історико-етнологічне дослідження у 5 т. [наук. ред. М.Гримич] – К. : Дуліби, 2008. – Т. 1: Діти. Дитинство. Дитяча субкультура. – С. 31–49.
10. Кирчів Р. Студії з українсько-польського етнокультурного пограниччя. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. – 462 с.
11. Маєрчик М. Ритуал і тіло: структурно-семантичний аналіз обрядів українського родинного циклу / М. Маєрчик. — К. : Критика, 2011. — 328 с.
12. Матейко К.І. Український народний одяг. – К., 1979.
13. Милорадович В. Українська відьма: Нариси з української демонології / Упоряд. О. Таланчук. – К., 1993.
14. Никончук М. В., Никончук О. М., Мойсієнко В. М. Поліська лексика народної медицини та лікувальної магії. – Житомир: Полісся, 2001. -148 с.
15. Сушко В. Життя нескінченне: поховальна обрядовість українців Слобожанщини XIX—XXI ст. — Х.: ПП Бровін О. В., 2012. — 236 с.